

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

M. Vitruvii ... De architectura libri decem

**Vitruvius
Frontinus, Sextus Iulius**

Argentorati, 1543

Cap. XI

[urn:nbn:de:bsz:31-128539](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-128539)

uenire. Græci enim ἀνδρῶνας appellant cecos, ubi conuiuia uirilia solent esse, quòd eo mulieres non accedant. Item alie res sunt similes, uixystus, prothyrum, telamones, & nonnulla alia eiusmodi, ξυστός enim græca appellatione est porticus ampla latitudine, in qua athletæ per hyberna tempora exercentur. Nostri autem hypethras ambulationes, xystos appellant, quas Græci περιδρομάς dicunt. Item prothyra græce dicuntur quæ sunt ante in ianuis uestibula. Nos autem appellamus prothyra, quæ græce dicuntur πρόθυρα. Item si qua uirili figura signa mutilos aut coronas sustinent, nostri telamones appellant, cuius rationes quid ita, aut quare, ex historijs non inueniuntur, Græci uero ἐπὶ λατῶνας uocitant. Atlas enim historia formatur sustinens mundum, ideo quòd is primum cursum solis & lunæ, syderumq; omnium ortus & occasus, mundiç; uersationum rationes, uigore animi, solertiaq; curauit hominibus tradendas, eaq; re à pictoribus & statuarijs deformatur, pro eo beneficio, sustinens mundum, filiaq; eius Atlantides (quas nos Vergilius, Græci autem ἄλκωνες & ἄλκωνες nominant) cum syderibus in mundo sunt dedicatæ. Nec tamen ego ut mutetur consuetudo nominationum aut sermonis, ideo hæc proposui, sed ut ea non sint ignota, philologis exponenda iudicauit. Quibus consuetudinibus ædificia Italico more & Græcorum institutis conformantur exposui, & de symmetrijs singulorum generum proportionem perscripsi. Ergo quoniam de uenustate decoreq; ante est scriptum, nunc exponemus de firmitate, quemadmodum ea sine uitij permaneat, & ad uetustatem collocetur.

DE FIRMITATE ET FVNDAMENTIS
ædificiorum. CAP. XI.

AEDIFICIA quæ plano pede instituuntur si fundamenta eorum facta fuerint, ita uti in prioribus libris de muro & theatro a nobis est expositum, ad uetustatem ea erunt sine dubitatione firma. Sin autem hypogea concamerationesq; insituentur, fundationes eorum fieri debent crassiores, quàm quæ in superioribus ædificijs structuræ sunt futuræ, eorumq; parietes, pilæ, columnæ ad perpendicularum inferiorum medio collocentur, uti solido respondeant. Nam si in pendentibus onera

onera fuerint parietum aut columnarum, non poterunt habere perpetuam firmitatem: præterea inter limina secundum pilas & antas, postes si supponentur, erunt non uiciose. Limina enim & trabes structuris cum sint onerata, medio spatio pandantes, frangunt sub huius structuras. Cum autem subiecti fuerint & subcuneati postes, non patiuntur insidere trabes, neque eas ledere. Item administrandum est, uti leuent onus parietum fornicationes, cuneorum diuisionibus & ad centrum respondentes earum conclusuræ. Cum enim extra trabes, aut luminum capita arcus cuneis erunt conclusi, primum non pandabit materies leuata onere: deinde si quod est uetustate uitium coeperit, sine molitione fulturarum facilliter mutabitur. Itemque pilatim aguntur ædificia, & cuneorum diuisionibus coagmentis ad centrum respondentibus, fornices concluduntur. Extremæ pile in his latioribus spatio sunt faciendæ, uti uires eæ habentes resistere possint, cum cunei ab oneribus parietum pressi, per coagmenta ad centrum se præmentes extruderint incumbas. Itaque si angulares pile erunt spaciosis magnitudinibus continendo cuneos, firmitatem operibus præstabunt. Cum in his rebus animaduersum fuerit, uti ea diligentia in his adhibeatur, non minus etiam obseruandum est, uti omnes structuræ perpendiculo respondeant, neque habeant in ulla parte proclinationes. Maxima autem esse debet cura substruccionum, quod in his infinita uitia solet facere terræ congestio. Ea enim non potest esse semper uno pondere, quo solet esse per æstatem, sed hybernis temporibus recipiendo ex imbribus aquæ multitudinem crescens, & pondere, & amplitudine disrumpit & extrudit structurarum septiones. Itaque ut huic uitio medeatur, sic erit faciendum, uti primum pro amplitudine congestionis crassitudo structuræ constituatur, deinde in frontibus anterides siue crismæ sint una struantur, eaque inter se distent tanto spatio, quanto altitudo substruccionis est futura, crassitudine eadem qua substruccio. Procurrant autem ab imo, per quam crassitudo constituta fuerit substruccionis, deinde contrabantur gradatim ita uti summam habeant prominentiam quanta operis est crassitudo.

Præterea introrsus contra terrenum, uti dentes coniuncti muro seriatim struantur, uti singuli dentes ab muro tantum discedant quanta altitudo futura erit substruccionis. Crassitudinis autem habeant ceterum structuræ uti muri. Item in extremis angulis cum recessum fuerit ab interiore

X angulo

angulo, spatio altitudinis substructionis in utranq; partem signetur, et ab his signis diagonios structura collocetur, & ab ea media, altera coniuncta cum angulo muri. Ita dentes & diagonie structurae non patientur tota uti praemere murum, sed dissipabunt retinendo impetum congestionis.

Quemadmodū opera sine utriusq; oporteat constitui, et uti caveatur incipientibus exposui: namq; de tegulis aut tignis aut asseribus immutatis, non eadem est cura, quemadmodum de his, quod ea quamvis sint uiciosa, faciliter mutantur. Ita quae nec solida quidem putantur esse, quibus ratio nibus haec poterunt esse firma, & quemadmodum insiliuantur, exposui. Quibus autem copiarum generibus oporteat uti, non est architecti potestas, ideo quod non in omnibus locis omnia genera copiarum nascuntur, uti in proximo uolumine est expositum. Praeterea in domini est potestate, utrum lateritio, an cementicio, an saxo quadrato uelut aedificare. Itaq; omnium operum probationes tripartito considerantur, id est fabrilis subtilitate, magnificentia, & dispositione. Cū magnificentius opus perfectum aspicietur, ab omni potestate, impensae laudabuntur: cum subtiliter, officinatoris probabitur exactio: cum uero uenustate, proportionibus & symmetrijs habuerit auctoritatem, tunc fuerit gloria architecti. Haec autem recte constituuntur, cum is & a fabris, & ab idiotis patitur accipere se consilia. Namq; omnes homines, non solum architecti, quod est bonum possunt probare, sed inter idiotas & eos, hoc est discrimen, quod idiota, nisi factum uiderit, non potest scire quid futurum sit: architectus autem, simul animo constituerit, antequam inceperit, & uenustate, & usu, & decore, quale sit futurum, habet definitum. Quas res priuatis aedificijs utiles putauit, & quemadmodum sit faciendum, quam apertissime me potui, perscripsi. De expoliationibus autem eorum, ut sint elegantes & sine utriusq; ad uetustatem, in sequenti uolumine exponam.

M. VITRUVII